

1790. List do przyjaciela....
względem sukcesji tronu
i kandydata Polaka.

L I S T

DO

PRZYIACIELA
ODKRYWAIACY MYSL WZGLE-
DEM SUKCESSYI TRONU I
KANDYDATA POLAKA.

---

w Warszawie 1790.

w Drukarni XX. Misyonarzow.

<http://rcin.org.pl>

4

Powłzechne odgłosy, wielorakiem
swém brzmieniem. różne w umyślach
tworzą wyobrazy. — Spfòb myślenia,
nierojnym udziałem wymierzony
wszystkim; tam iednemu okazuje prze-
paść bezdenną, gdzie drugi uszczęśli-
wienie znajduie. A tak każdy idąc
za swoim widzimi się, krąży manow-
cami krętymi, od prostéy zbaczając
drogi. Prywata zawsze gnębiąca nasz
Naród, i teraz ieszcze nawet rozpo-
ściera swe skutki.

Takto tak Przyziacielu! iak widzę
zawsze nas mieszać będzie niezgoda
rozrywając, i krusząc ogniwia nieo-
cenionéy nigdy iedności.

Jedni chcą Sukcesyi, drugim prze-
ciwnie Elekcyja wolna smakuie Co
domnie: ia trzymam zawsze z pier-
wszemi, pisząc się za Sukcesyą.

Okropne albowiem skutki bezkróle-
wia, tak wielkie czynią w duszy mo-
iej wrażenia: że ulękniony, przekonać
się niemogę, abym niedrzał z boiaźni.

Dopókiż my niebędziemy nic wa-
yć na szalce Europy?.. do pókiż o-

czy nasze, zwodnicza błonka zaślaniać będzie, a letarg sném śmiertelnym trzymać uspiionych?... Czas już nam czas! przestać bydź organami; na których każdy kto chce, i tak iak chce przygrywa.

Elekcyja wolna jest zawsze nasieniem, instrumentém niesnasek. i niezgod. Już, to już, iey podług ofiarą Rodaków naszych, w czasie bezkrólewia każdego, w którém, tę broń której powinniśmy byli używać, obracając ją ku gwałcicielom naszej wolności, i bez prawnym naszej własności wydziercom, na wyniszczenie naszych używaliśmy braci, a z zimną krwią ich na rzeź prowadząc: poświęcaliśmy ich prymacie, Intrydze, Dumie Zazdrości i Chciwości.

Nieszperaymy w dalekich wiekach ubiegając się za wyszukaniem dowodów, bo w Historyi naszej aż nadto wiele doczytamy się. Zaczniemy tylko od *Augusta II.* Małoż tam zakłócenia i zatargów było: Gdy Kardynał Prymas kandydata swojego Xie-

cia *de Conti* w zakłóceniu nomino-
wał a Stanisław Dąbski Biskup Kuia-
wki z więzłą nierównie liczbą Wo-
iewodztw,, ogłosił Królem *Frydery-
ka Augusta II.* Elektora Saskiego.
Lecz poydźmy dalej!—Za *Augusta
III.* małoż było zamieszek?... Partya
większa daleko, bo wszystkie Woie-
wodztwa, obieżdżającemu Prymaso-
wi dnia 11. i 12. Września, na *Sta-
nisiawie Leszczyńskiego* swoje dawała
kreski, których dzielnością dnia 21.
Września, za powszechną wszystkich
Stanów zgodą Królem nominowany
został. A partya przeciwna, niepo-
równanie w mnieyszey liczbie zоста-
jąca na Pradze; zaufana w nadziei
prętkiego nadciągnięcia Woysk Mo-
skiewskich, zaniosta przeciw zaszłey E-
lekcyi Manifest, i ustąpiła ku *Węgro-
wu*, aby czym prędzey mogła z Ros-
syiskim złączyć się Woyskiem.

Téy przemocą Król prawnie obra-
ny dnia 21. Września poprzyściągłszy
Pačta Conventa, widząc się niebespie-
cznym w *Warszawie*, z przyczyny

zbliżający się Moskwy, do Ggańska z Prymasem, Połtami *Francuskim*, *Szwedzkim* i wielu innemi był przymuszonym uchodzić.

Partya *Augustowska* zgromadzona pod Wsią *Kamieniem*, pod łaską Antoniego *Ponińskiego* Elekcyą składa, na którą *Stanisław Hozyusz* Biskup *Poznański* Królém *Augusta III.* ogłasza, i czyni się tamże *Konfederacya*, na poparcie téy Elekcyi, w brew téy przeciwna, która w *Dzikowie* na stronę Króla *Leszczyńskiego*, pod łaską *Adama Tarła* Starosty *Jasielskiego* koiarzyła się.

Wojsko *Moskiewskie* pod Generałem *Lascym* i *Feldmarszałkiem Minichem*, *Gdańsk* Attakuie, Król trzema dniami przed poddaniem się umyka. Moskwa milion *Rubłów* z *Gdańska* wybiera, drugi przecież na płacz i proźby *Gdańszczanów* *Carowa*, aż nadto litości pełna w tym co iéy należytością niebyło daruie. *Hrabia de Monti* *Posel Francuski*, bez względu na charakter, *Prymas*, *Marzałek Seymowy*

8

i inni Panowie zabrani w niewolę.

Niewspominam zamieszkań i krwi niewinnéy rozlewu, Już za naszéy pamięci, po śmierci *Augusta III.* Gdyż cała Europa jest o tym uwiadomiona dokładnie, to tylo. niech mi się godzi namienić, że Kray został zniszczony, Senatorowie i Ministrowie oładzeni w niewoli, Bracia nasi po kilkuset iak zbóycy powiązani, oprowadzani po miastach, Poddaństwo wybierane z kraiu, Miasta i Wsie palone, Kościoły profanowane, Skarby złupione, Armaty i broń wszelka pozabierane. Nikt niebył bezpiecznym, czyli to, zata, czyli za ową oświadczył się stroną; Ręce swe iedni uzbraialiśmy na drugich i iedno wyrzynaliśmy drugich, a czego sami niedoyrzeliśmy to, nam pomogło Chłopsstwo podmówione do buntu. Lecz nie tu ieszcze koniec okropnych skutków Elekcyi; Nieprzyjaciele nasi wprzód Kray złupiwszy, i zafiawszy między nami nasienie niezgody, bez wystrzelenia nawet ładunku iednego, to tak piękne nam

9

oderwali Kraiu naszego części. Rząd obcy zaczął nam przepisywać prawa, na mocy Konfitytucyi przemocy: *sic volo, sic iubeo*. Którego kierunkiem do tego stopnia nędzy i upodlenia przyprowadzeni byliśmy, iż zapomniano, nawet, że w Europie jest jeszcze Narod Polaków, niegdyś ią postrachém Oręża swego tworzący.

I nasz że to Tron ma być zawsze Remizą wolną do naięcia każdemu? Niemamyż się zatrwożyć tak okropnemi bez Królewia, czyli wolnéy Elekcy-cyi skutkami?... Nie. Polacy! nie tak należy nam myśleć. Jeżeli już nam Opatrzność naywyższa tyle dozwoliła, żeśmy Moskwę despotycznie nami władnącą z karków zrzucili naszych; Niezostawiamyż otworem kanałów, przez które iey Intrygi wciskając się: mieszczą nas i niszczyć w przody, a potem w ściślejszych jeszcze klubach mogła nie woli osadzić.

Chcemyż cierpieć to i znosić umy-
ślem spokojnym aby Moskwa osadza-
jąc nam Królów na Tronie, sama o-

sadzają się w siedlisku naszym?...

Zapobiedz temu wpływowi niema żadnej trudności. Oddać tylko Domówi jednemu Tron prawem Sukcesyi, a wszystko przecięte zostanie.

Próżną trwogą Polak dręczy się, iż Tron Sukcesyonalny wolność jego przygnębi. Myli się, gdyż tak myśląc jest nieprzyjacielem samego siebie, i swojej wolności. Samo albowiem Wojsko własne jeżeli kiedy tylko do 100,000. dociągnie, może mu niebezpieczeństwem przy wolnej Elekcji zagrozić. Przypomniemy sobie że Rzym również miał Tron Elekcyiny, miał również i Wojsko: które przekupione dogadzając ambicyi możniejszych, ich oladzało na Tronie.

Jeżeli powiemy iż Sukcesya Tronu włoży na nas kajdany?... Cóż to czyliż serca i rąk niemamy do pozbycia się Tyranów?... Czyliż nam język już zakrzepł: abyśmy słów *Zamoyskiego Wielkiego* powtórzyć niemogli „*My Królów stanowimy, ale i my zrzucamy* „ Włzyskież to już znikły do

ratunku sposobu?... Nie... szukamy ich tylko, a znajdziemy aż nadto wiele.

Należy opisać Królów, odtego są *padła conventa*. Umocować się wewnątrznie tak przeciw Mocarstwóm obcym, iako i własnym Tyranóm umocować zaś się inaczéy i wzmocnić niemożna, iak szczególnie przez związek z Miastami, które z staném Rycerskim złączone, niedadzą się uiać Dworowi, i niebędą potym mogły się stać Instrumentém naszéy zguby i poniżenia iak w innych Kraiach—Za życia ieszcze zawfze panującego Następcę wyznaczyć, tak iak *Rossya* Naslednika mianuie. Elekt zaś tén Prymasa niech krzesło posiedzie! Nadto ieszcze zostawić sobie prawo: Jż Rzeczplta iest mocna, gdy Król źle rządzić się będzie, a żadne go niepowstrzymają uwagi: zrzucić go natychmiast, a następcę wynieść na iego miejsce.

Zachodzi tu iednak trudność. Na przykład stanowiąc Trón Sukcesyonalny: Komuż go przyznać?... Prawda iest, iż w tym punkcie nam zastanowić się należy.

Sły-

Słyszalém wielu mówiących, Saso-
wi go oddaymy? Niezdaie my się. Czy-
liż niemamy iuż tyle przed oczyma
przykładów, że Interesza Saskie i nas,
w Woynę niepotrzebną wciągały. Zgo-
dzilibyśmy się wreszcie na Sasa, acz
niema żadnego Potomka z Płci Mę-
skiéy; gdyby Saxonia równieź z wstę-
pem na Trón Polski Sasa do Polki, iak
Litwa z wstępem Jagiellona przyłą-
czoną zoftała. lecz iż to byđź niemo-
że, po còż nam się prożno zapędzać, i
żądać Kròła takiego, któryby więcéy
sobie, aniżeli Narodowi od któregò,
byłby wybranym mógł sprzyiać?...

*Moskwa, Cesarz, Prusak, to iest kto-
kolwiek z ich linii, ani mi na myśl
przychodzą. Przypuścić ich albowiem
do Trónu byłoby to iedno: co Wilkoma
do Owczarni drzwi otworém zoftawić.
Przypomniemy sobie ow Skrypt któ-
ry Jan III. idąc pod Wiedén odebrał,
w którym Austrya Trón Polski pochło-
nać chciała. Wiemy iak wiele o Su-
kcesyą Domy Burbońskie krwie ro-
złwały. Wiemy oraz też i to: iakim spo-*

sobem Węgry i Czechy dostały się
 Auftryackiemu Domowi. Pod ktòre-
 go Rządém dziś ięczą. Radzą inni od-
 dadź Tròn Xięciu *Wittemberskiemu*
 uiąc niemożna iż Xiążę *Wittemberski*
 iest Pan Zacny, rozumny i Cnotliwy,
 spowinowacony z Domem w Polsce
 obfypanym sławą: atoli sądziłbym iż
 niegodzi się, dla przypodobania się ko-
 muś upośledzać, własnych Rodaków.

Naywłaściwiey mniemałbym mając
 tak Króla dobrego na Tronie, ktòrego
 sławę wieki wieków brzmieć nieprzefta-
 ną, ktòrego to iest dziełém iż do tąd
 żyjemy, i powstałiśmy na nogi, i ktò-
 rego opisywać przyftugi dla Narodù
 czynione morze w Atrament, a trawy
 w pióra przetrwarzaćby potrzeba: ie-
 go następcóm Tron przyznać.

W tym punktcie zdaie mi się iako-
 by wielu odzywaiących się słyszę:
*A iakże kiedh Król nasz iest bezżenny,
 i dzieci niema?*

Nieiest to w moiem rozumieniu do-
 wodém. Czyliż wdzięczność Synom
 łzczegulnie, od ferc czułych wymie-

rzać się powinna; wyłączając krwi bliższym związkiem dotkniętych, godnych przez zasługi Rozum, i cnoty Następców? Poczóż nam do obcych udawać się Bogów?... Poczóż nam tak się upośledzać daleko: iż między nami niemaemy takiego ktòryby wart był Korony?... Nieieftżeto hańbą dla nas naszym, iż się za niezdolnych bydz sądząc; obcych zapraszać myślemy? Polak iestem, szanuję to chlubne nazwisko, i przeto chcąc sławę naszą ocalić; wiernie myśl moją wyłuszczam, i wymieniam osobę którą Tronu godną bydz mniemam.

Potrzeba nam Kròla podobno takiego, któryby z mlekiem wysał przywiązanie do Matki Ojczyzny, ktòregoby interes własny z nią wiązał, ktòryby znał Prawa Kraiowe, ktòryby żył tylko dla kraiu, równém okiem na wszystkich patrząc, i ktòryby również mieczem. iak i Piórem wojować był zdolny. Czyliż na takim Mężu nam braknie?... ktòry niechcąc beczynności wieku poświęcać młodego, w obcą zaciągnął się służbę

służbę, aby mógł dać dowody ducha
 Marlowego, Męża który za cudzą zie-
 mię krwi nieżałował przelewać pod
 Sabatzem, który od Jozefa II. z Mę-
 stwa, Odwagi, cnoty i roztropności był
 wyfoko ceniony, i który okazał do-
 wód miłości ku własnéy Oyczyźnie,
 gdy iak skroro tylko usłyszał iż ona
 dźwiga się na nogi, i ludzi zdolnych do
 swoiey potrzebuie obrony, opuścił na-
 tychmiał wszystko i iey na ratunek
 przyspieszył. Wnieść tedy ztąd mo-
 żna, iż ten który za cudzą Oyczyść
 krwi nieżałował przelewać, dla wła-
 snéy Oyczyzny tém bardziey nie bę-
 dzie oszczędzał, byleby mógł ją wsta-
 nie szczęśliwym oglądać.

Lecz pocóż ia mam określać, isdź
 manowcami krętami, z prostej zba-
 czając drogi. Oto jest Xiążę Józef któ-
 rego cały Naród kocha, upoważa, i
 ceni wyfoko, i który nato umiał so-
 bie zasłużyć aby godnym stał się naśla-
 dowcą Stryia swoiego.

Jeżeli tedy Polacy czulość fereza
 wafze przeniaka, i w nayskrytszych dusz

waszych zakatach przytulisko znaj-
duie: Jeżeli zaślugi, rozum, cno-
tę i męstwo upoważać umiecie. Jeżeli
Króla nam łaskawie i mądrze panują-
cego Kochacie, Jeżeli o walze własne
trwacie uszczęśliwienie i dorba Oyczy-
zny pragniecie, Jeżeli wdzięczność wła-
da sercami wżemi, a usta duszy rze-
telność tłumaczą: Wniyďtecie wtro-
strząśnienie rzeczy gruntowne, k órą
gdy rozpoznacie: zapewniony iestom
iż z zdaniem moim zgodzicie się, a kre-
fki swoje obrócić zechcecie natego;
który ich stał się godnym.

Otóż to iest przyiacielu! myśl mo-
ia, od ktòrey iż nie odpiszesz się, spo-
dziewam się tak po przyiazni, iako i
przenikłości twoiéy. Wiem albowiem
iż ty mając dobry grunt duszy w sobie,
nieposądzisz mię o parcyalność iako-
wą. lecz przyznasz, że celem iedynie
uszczęśliwienia twóy tchnący przy-
iaciel myśli swoje w szczerości przed
publicznością odkrył.

XVIII. 1. 1122

1122

F

XVIII.1.1122